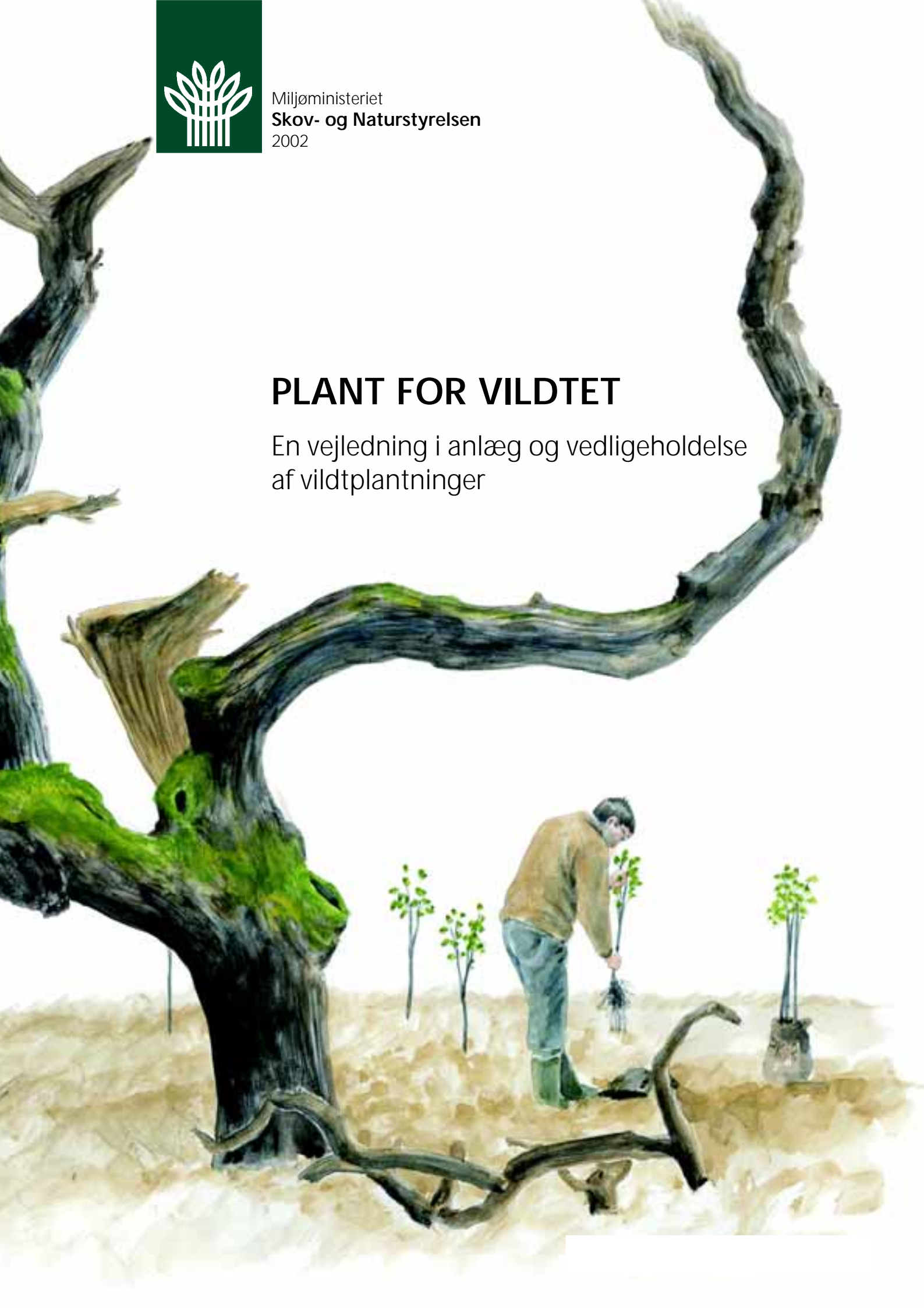

Miljøministeriet
Skov- og Naturstyrelsen
2002

PLANT FOR VILDTET

En vejledning i anlæg og vedligeholdelse
af vildtplantninger

Titel:

Plant til vildtet – En vejledning i anlæg og vedligeholdelse af vildtplantninger

Udgivet af:

Miljøministeriet, Skov- og Naturstyrelsen, 2002

Tekst:

Lars Erlandsen Brun

Redaktion:

Lars Erlandsen Brun
Lars Richter Nielsen

Illustrationer:

Jens Overgaard Christensen

Grafisk tilrettelæggelse:

Page Leroy-Cruce

ISBN:

87-7279-444-5

Tryk:

The Duckling Company

Hæftet fås ved henvendelse til:

Miljøbutikken
Læderstræde 1-3
1201 København K
Tlf: 33 95 40 00
Fax.: 33 92 76 90
Mail: butik@mim.dk

eller det lokale statsskovdistrikt

Skov- og Naturstyrelsen
Haraldsgade 53
2100 København Ø
Tlf: 39 47 20 00
Fax: 39 27 98 99
Mail: sns@sns.dk
Hjemmeside: skovognatur.dk

Miljøministeriets vildtplantningsordning har eksisteret siden 1934.

Den administreres af Skov- og Naturstyrelsen.

Der bruges ca. 4 mill. kr. på ordningen og pengene tages fra jagttegsmidlerne – og det betyder at der årligt plantes 1 mill. planter af de 2500 ansøgere.

Én undersøgelse, foretaget af Forskningscenteret for Skov og Landskab, har vist, at brugerne selv køber et tilsvarende antal planter – det vil sige, at der hvert år tilplantes 4-500 ha til gavn for vildtet samt den øvrige flora og fauna.

Undersøgelsen viste også, at brugerne i mange tilfælde kunne have god brug af en vejledning i anlæg og vedligeholdelse af disse vildtplantninger – derfor dette hæfte!

Indhold

Hvorfor skal man udføre terrænpleje	side 5
Skab så stor variation som muligt	6
Vildtplantninger	7
Lovmæssige reguleringer i det åbne land	9
Overvejelser i planlægningsfasen	10
Design af vildtplantningen	12
Forberedelse af arealet	16
Behandling af planterne	17
Renholdelse af plantningen	19
Problemer med vildtbid	22
Pleje af vildtplantningen	24
Lidt om braklægning	26
Yderligere råd og vejledning	27

Hvorfor skal man udføre terrænpleje?

Siden 50-erne har det åbne landbrugsland ændret sig meget. Især landbrugets mere effektive dyrkningsmetoder har ændret meget på agerlandets udseende og naturindhold. Brug af større maskiner, kunstgødning og sprøjtemidler, specialisering og sammenlægninger af landbrugsejendomme har alt sammen ført til en meget mindre variation i landskabet. En variation der ellers i højeste grad er grundlaget for en mangfoldig og sund vildtbestand. Variation i landskabet skaber yngle muligheder, fødemuligheder, sikrer behovet for skjul og læ og medvirker til vildtet spredning fra område til område.

Langt de fleste vildtarter, både de jagtbare og de ikke jagtbare, er knyttet til grænserne mellem de dyrkede marker og naturområderne. Her er der dækning, føde og ynglesteder. På grund af vildtets tætte tilknytning til overgangen mellem de dyrkede og de udyrkede arealer, udnytter vildtet i virkeligheden kun 10-15 procent af landbrugsarealet som levested. Jo større og mere ensartede markerne bliver, desto mindre bliver denne andel. Anlæg af småbiotoper som plantninger, levende hegn, vandhuller, vildtagre m.m. vil medvirke til at øge den andel vildtet kan udnytte af det åbne land.

Størrelsen på vildtbestandene er først og fremmest afhængig af arternes ynglesucces. En stor vildtbestand i foråret vil ikke umiddelbart betyde et godt tillæg af nye individer, med mindre man sikrer, at arterne både har egnede ynglelokaliteter og fødemuligheder for ynglen. Den alvorligste begrænsende faktor for størrelsen af vildtbestandene er ikke så meget fødemangel i vinterhalvåret, men derimod dårlig ynglesucces. Når man udfører terrænpleje, skal man derfor i særlig grad sikre egnede ynglelokaliteter og tilgængelighed af føde i yngleperioden.

Skab så stor variation som muligt

Sigtet med vildtplejen bliver således at få genskabt så meget som muligt af den tabte variation. Det vil primært sige at skabe så mange rande som muligt på et terræn. Man kan forøge mængden af rande ved f.eks. at plante levende hegn og vildtplantninger, ved at anlægge vildtagre og ved at etablere brak i smalle striber. Hvis randene kombineres med sprøjtefri randzoner, slåede striber og jordbehandlede – men utilsåede striber på 1-2 meters bredde – vil dette give en yderligere positiv effekt.

I andre lande har man lavet forsøg med denne type vildtpleje. Man har for det meste arbejdet med brakstriber på 20 meters bredde med forskellige vildtvenlige afgrøder. Et af forsøgene har inden for 4 år vist en naturlig forøgelse på op til 10 gange af antallet af harer og agerhøns og 3 gange af antallet af fasaner. Grunden til de store forøgelser i vildtbestandene skyldes især en bedre ynglesucces. Forsøgene er gennemført i lande med en anden jagtlovgivning og et mildere klima end i Danmark. Det vil ikke kunne opnås samme effekt i Danmark, men en lignende vildtpleje vil stadig have en mærkbar positiv effekt på vildtbestandene.

Vildtvenlig landbrugsejendom

En forudsætning for at ville/få lov til at lave vildtpleje, er dog som regel, at det sker med mindst mulig påvirkning af landbrugsdriften. Udnytter man de gældende regler, er der imidlertid mange muligheder for at forbedre forholdene for vildtet – endda ofte med økonomisk tilskud.

Vildtplantninger

Mange års aktiviteter med plantning for vildtet har tilført landskabet en ny naturtype i form af småplantninger og remiser. Disse plantningernes naturindhold har en særlig værdi, idet plantningerne har et stabilt miljø i forhold til de omgivende dyrkede arealer. Gennem vildtplantning er der de seneste år gennemsnitlig skabt godt 300 ha ny natur årligt. Hvis de levende hegn medregnes bliver arealet endnu større.

Vildtplantninger etableres primært for at yde læ, fødemuligheder, skjul og overnatningspladser. De kan udformes som levende hegn eller egentlige remiser. Værdien af hegnene hænger sammen med bredden. Et 3- eller 5-rækket hegn er betydeligt bedre for vildtet end et 1-rækket hegn. I nogle tilfælde kan 1-rækkede hegn med spredt beplantning af lave buske dog have meget stor værdi for især agerhøns.

Vildtplantninger er ikke kun til glæde for de jagtbare vildtarter. Vildtplantningerne er også til stor gavn for en lang række af agerlandets øvrige vilde dyr, fugle, padder, krybdyr, insekter og vilde planter.

Remiser kan være små tilplantede markhjørner hvor landbrugsdriften er besværlig, eller tilplantning af den

Levende hegn

fugtige lavning i marken. Det kan også være store helårsremiser på en halv til flere ha. De store remiser skal anlægges så vinden holdes ude og solen lukkes ind. Ca. en 1/3 af arealet i remisen skal være åbne arealer med læ.

Remiserne kan kombineres med anlæg af vildtagre, sprøjtefrie randzoner og brakstriber.

Det er de nederste 1,5-2 meter der er vigtige for vildtet. Minimum 75 %

af de anvendte planter bør derfor være lave og højere buske. Andelen af egentlige træer skal være meget lav. Plantet med den rette afstand og gerne i grupper af samme art, holder planterne sig lettere tætte i bunden og yder derved bedre læ og skjul.

Der ydes tilskud til vildtplanter gennem Skov- og Naturstyrelsens vildtplantningsordning. Ansøgnings-skema og tilhørende hæfte kan du få hos det lokale statskovdistrikt. I dette materiale kan du få flere

Remise

oplysninger om vildtplantningsordningen. Tilskud til egentlig læplantning på landbrugsjord administreres af Ministeriet for Fødevarer, Landbrug og Fiskeri.

På udtagne arealer (brak) er der mulighed for at lave vildtplantninger

som flerårig non-food afgrøde. Her kan man plante godkendte buske og træer og opretholde hektartilskuddet. Ved anlæggelse af sådanne plantninger gennem vildtplantningsordningen kræver Skov- og Naturstyrelsen, at der ikke sker nedskæring af plantningen det tiende år efter anlæggelsen.

Lovmæssige reguleringer af plantninger i det åbne land

Principielt kan man plante på 2 arealtyper:

- arealer der er i dyrkning
- arealer der ikke er i dyrkning.

På arealer **i dyrkning** er der som regel meget få lovmæssige reguleringer hvad angår vildtplantninger. Som oftest er jorden velgødet og rimelig ren for ukrudtsfrø. Plantninger på dyrket jord er lettere at holde rene for skadelig græsvækst, og plantningerne gror ofte godt.

Arealer der **ikke er i dyrkning** kan være opdelt i 2 hovedgrupper:

- udyrkede arealer der er beskyttet efter [Naturbeskyttelsesloven](#) (moser, enge, overdrev, heder m.m.)
- Andre udyrkede arealer der ikke er beskyttet. Det er ofte græs klædte skæve hjørner og skråninger der tidligere har været dyrket.

Langs vandløb og søer, omkring fortidsminder og langs strande er der [beskyttelseslinier](#). Indenfor disse beskyttelseslinier må der ikke foretages plantning. Beskyttelseslinierne gælder både på dyrkede arealer og arealer beskyttet efter naturbeskyttelsesloven.

Uden tilladelse fra amtet må du ikke plante i :

- moser
- heder
- ferske enge
- strandenge
- overdrev
- over 2.500 m²

Uden tilladelse fra amtet må du ikke plante nærmere end:

- 100 meter fra fortidsminder
- 150 meter fra vandløb og søer over 3 ha
- 300 meter fra stranden

I ansøgningsskemaet til vildtplanter kan du få flere oplysninger om beskyttelseslinier og beskyttede naturtyper. [Amterne kan oplyse om, hvilke områder på ens ejendom der er beskyttet efter Naturbeskyttelsesloven](#). Du kan også finde oplysninger om udpegningen og beskyttede arealer på amternes hjemmesider.

Du skal også være opmærksom på eventuelle [fredninger](#). Særligt [landskabsfredninger](#) kan forbyde nye plantninger i det fredede område.

Amterne har udpeget områder hvor skovrejsning er uønsket. Hvis du vil plante vildtplantninger i [negative skovrejsningsområder](#), skal du forinden kontakte amtet.

Overvejelser i planlægningsfasen

Før man anlægger vildtplantninger, er det vigtigt at have gjort sig nogle overvejelser om, hvor man vil plante, hvordan man vil plante og hvad man vil plante. Overvejelserne er vigtige uanset om man kun vil plante lidt, eller om man vil plante meget på en ejendom.

Man skal – om muligt – altid starte med at plante i nærheden af lokaliteter, hvor vildtet i forvejen opholder sig. Man får sjældent særlig meget ud af at anlægge en vildtplantning midt på en stor mark og med flere hundrede meter til nærmeste hegn, skov eller andet naturareal. Hvad enten der plantes levende hegn eller remiser, skal plantningerne helst kunne fungere som ledelinier og "trædesten" for vildtet. Vildtplantningerne skal "rulles" ud over terrænet. Brug eventuelt perioder med sporsne til at finde ud af hvor vildtet færdes.

Plantningerne skal så vidt muligt altid tilpasses den landbrugsmæssige dyrkning. Hvis dyrkningsmetoderne ikke passer i forhold til plantningen, kan det på et eller andet tidspunkt gå ud over planterne.

I planlægningsfasen skal man overveje renholdelsesmetoden. Dette har særlig betydning for rækkeafstanden.

Dårlig designet remise

Renholdelsesmetode, rækkeafstand og plantningens design skal passe sammen.

Man bør også overveje, hvordan plantningens placering i terrænet kan øge de jagtlige kvaliteter.

Selve udformningen af plantningen bør tage hensyn til både det biologiske og landskabelige. Plantninger højt i terrænet skal i særlig grad anlægges under hensyn til det omgivende landskab. Plantningen skal opfylde vildtets krav og samti-

dig falde naturligt ind i landskabet. Dette kan man opnå gennem valg af stedet man vil plante på, valget af planter og måden vildtplantningen bliver opbygget på.

Man skal så vidt muligt vælge hjemmehørende danske arter og arter der i forvejen gror og trives i det pågældende område. Til de hjemmehørende arter er der knyttet en lang række insektarter, hvilket giver fasankyllinger, agerhøsekyllinger og småfugle gode muligheder for at finde føde. De hjemmehørende arter er desuden tilpasset det danske klima. I ansøgningskemaet og i hæftet "Træer og buske til skovbryn, læhegn og vildtplantninger" kan du finde oplysninger om de enkelte buske og træers egnethed jordbundsforhold, vind, lys, salt m.m. Hæftet omtaler også arter der ikke ydes tilskud til efter vildtplantningsordningen. I ansøgningskemaet kan du

se hvilke arter der ydes tilskud til efter vildtplantningsordningen.

Plantning på arealer dækket med græs

Plantning på arealer, der er dækket af græs, kan ofte være problematisk. Det tætte græs dække gør renholdelsen af plantningen besværlig. Græsset konkurrerer hårdt med planterne om vand og næring, og græsset betyder at planterne ofte bliver skadet af mus. Hvis plantning på udyrkede arealer skal lykkes, kræver det en større indsats med renholdelse end på dyrkede arealer. Plantninger vil derfor næsten altid lykkes bedst på dyrkede jorde.

Plantning ved eller omkring vandhuller

Det vil ofte være en fordel med vand i vildtplantningen. Mange vildtplant-

ninger anlægges da også omkring vandhuller. Det er meget vigtigt for vandkvaliteten og livet i vandhullet, at der ikke plantes for tæt til vandhullet. Der skal kunne komme lys og luft til vandhullet. Man finder normalt den rigeste flora og fauna i fritliggende vandhuller. Afstanden mellem vandhullet og plantningen skal være mindst 10 meter. Nærmest vandhullet må der kun plantes lave buske.

Træer må kun plantes nord for vandhuller og i en afstand til vandhullet på minimum 30-40 meter. I mindre plantninger omkring vandhuller skal der derfor kun anvendes buske.

Hvis formålet med ens vandhul er at skabe de bedste betingelser for vandfugle, padder og insekter, bør man helt undlade plantning omkring vandhullet.

Et godt vandhul (åbent, flade bredder m.m.)

Design af vildtplantninger

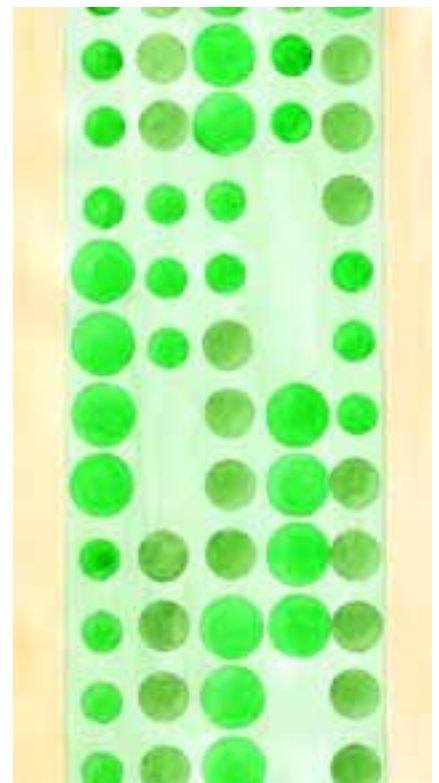
Plantningernes udformning skal tilgodese vildtets varierende krav gennem årstiderne. Året igennem skal plantningerne byde vildtet både læ, mulighed for varme og sol, yngle- og fødemuligheder og skjul. I designet skal der også tages hensyn til den landskabelige virkning og træernes og buskenes egnethed til sol, skygge, vand og vind.

Design af et levende hegn

Hegnets værdi for vildtet stiger med bredden. Et hegn bør som minimum være 3 rækker bredt. Et hegn på 5-7 rækker kan nogle gange fungere som en egentlig remise. Planterne bør ikke plantes alt for tæt. Buskene skal have plads til en god udvikling af grene, og der må også gerne være plads og lys til, at der med tiden kan komme en fodpose af græs og urter. Et fuldstændigt tæt sluttet hegn uden en fodpose giver hverken mulighed for redeskjul eller tilgængelig føde. En plante- og rækkeafstand på 1,5 meter er ideel. Af hensyn til renholdelsen er det vigtigt med den samme afstand mellem rækkerne i hele plantningen. Planteafstanden i selve rækken kan derimod godt variere. Buske kan for eksempel med fordel plantes lidt tættere i rækken end egentlige træer. Minimum 75% af planterne

skal være lave og højere buske. De laveste arter plantes yderst. Maximum 25% af planterne skal være egentlige træer. De kan indplantes som små grupper eller spredt som enkelttræer i den/de midterste række/rækker.

I hegn skal buskene plantes med 3-5 planter af samme art i træk i rækken. De enkelte arter står hermed i lange smalle grupper i rækkerne. Dette sikrer de enkelte arter plads til en god og kraftig udvikling. Grupperne i de enkelte rækker kan forskydes i forhold til hinanden. Når der plantes på denne måde vil yderkanten af vildtplantningen eller de levende hegn fremstå mere naturligt. De lyskrævende arter skal plantes mod øst- og sydsiden. De skyggetålende arter skal plantes mod nordsiden. Vindstærke arter skal plantes mod vest. Du skal bruge det samme princip for plantning af de yderste rækker buske i små og store vildtplantninger. Egentlige træer bør kun plantes i den/de midterste rækker i hegnet. Højest hver 4. plante i midterrækkerne bør være et træ. De øvrige planter i midterrækkerne kan med fordel være skyggetålende buske.

Skematisk tegning af plantning i grupper

Den lille vildtplantning i et markhjørne

Arealkrav ved plantning i grupper med en rækkeafstand og en planteafstand på 1,5 meter x 1,5 meter:

- 25 planter svarer til 56 m²
- 50 planter svarer til 112 m²
- 100 planter svarer til 225 m²

Design af den lille vildtplantning

Den lille vildtplantning er ofte kun få hundrede kvadratmeter stor. Den lille vildtplantning kan med fordel anlægges efter samme system som hegn. Dvs. den plantes med buskrækker som små grupper i rækkerne gennem hele arealet. Med en størrelse over 800 m² kan der laves en kerne med grupper af forskellige buske midt i plantningen. Ved denne størrelse bør der også laves en eller flere mindre lysninger i plantningen. Lysningerne må gerne udgøre 1/4 til 1/3 af plantningens areal. Der bør kun plantes ganske få egentlige træer i den lille vildtplantning.

Design af den store vildtplantning

Den store vildtplantning skal opbygges med 3-5 rækker lægivende buske i yderkanterne efter principperne som beskrevet i anlæggelse af levende hegn. Der bør dog ikke plantes træer i de lægivende buskrækker, men udelukkende buske. I den nordlige del af vildtplantningen anlægges en kerneplantning. Kerneplantningen skal være domineret af højere buske. Løvtræer og nåletræer skal plantes i grupper længst mod nord, eller som spredt indblanding i den nordlige halvdel af remisen.

Eksempler på stor vildtplantning med mange åbne partier

Andelen af nåletræ må ikke være for stor.

I store vildtplantninger bør kernen plantes i grupper på 25, 50 eller 100 stk. af hver art. Jo større vildtplantningen er, jo større kan man lave grupperne. Plantning i grupper giver stor variation i kernen, hvilket er til gavn for vildtet. Endvidere bliver den fremtidige pleje af plantningen lettere.

Mod syd skal ca. 1/3 af vildtplantningen holdes utilplantet. Mellem lysningen mod syd og kerneplantningen mod nord skal der plantes lægivende buskrækker. Lysningen mod syd giver et område med læ og masser af sol. Dele af det åbne areal kan anvendes til vildtager, lavt slået græs, et harvet vegetationsfrit område, eller til områder hvor græs og urter naturlig kan etablere sig. I lysningen kan der også plantes små

grupper af buske. Hvis vildtplantningen er meget stor, kan der med fordel anlægges flere kerner og flere lys-åbne arealer.

Man kan med fordel undlade at plante helt ud til kanten af det areal der er afsat til vildtplantningen. Buskrækkerne må gerne bøje rundt i hjørnerne og lave små bugter på siderne af vildtplantningen. De urter og det græs, der kommer i de fri-

holdte områder, giver vildtet mulighed for redeskjul, dækning og føde. På denne måde kan man også lettere undgå problemer i forhold til driften af den omgivende mark. Der vil være mindre risiko for, at landbrugsredskaber beskadiger vildtplantningen, og det vil give en vis sikkerhed overfor vinddrift af sprøjtemidler. Endelig vil vildtplantningen have et mere naturligt udseende i forhold til det omgivende landskab.

Den store vildtplantning skal være omgivet af 3-5 rækker lægivende buske. Man planter først de lægivende buske i yderrækkerne. Buskrækkerne anlægges som beskrevet under anlæggelse af hegn. Herefter skal kernen plantes. I kernen plantes de enkelte arter i små grupper på 25, 50 eller 100 planter.

Man inddeler nu kernen i områder på de valgte størrelser. Det kan gøres på øjemål. Det behøver ikke at være nøjagtigt. Grupperne må gerne være lidt skæve i forhold til hinanden. På afstand får det plantningen til at se mere naturlig ud. Afmærkningen kan laves som en fure i jorden eller med snor. Planterne plantes nu i rækker. Du skal starte i enden modsat det planlagte åbne areal – det vil i de fleste tilfælde være i nordenden. Hver gang du kommer til en afmærkning (fure eller snor), skal du

skifte til den planlagte art. Ved at plante på denne måde, kan du få stor variation i din plantning, og samtidig lettes renholdelsen gennem plantning i rækker. Du kan også undlade at plante i en eller flere af grupperne. På den måde opstår der små lysninger i plantningen. Når du har plantet kernen, afslutter du med 3-5 rækker buske ud mod det åbne område mod syd.

Hvis du skal renholde med traktor og harve, er det en fordel at lade planterækkerne gå igennem hele vildtplantningen. Her skal du først afmærke arealet til de udvendige buskrækkerne. Herefter inddeler du kernen som beskrevet ovenfor. Du kan nu plante i rækker der går gennem hele arealet. Det er lettest at lade rækkerne gå på den lange led gennem arealet. Når man kommer til buskrækkerne startes/afsluttes med 3-5 buske. Det kan være lidt kompliceret med buskene. Du skal i forvejen have planlagt blandingen af arter i buskrækkerne. Grupperne på 3-5 buske i træk af samme art skal nemlig gå på tværs af rækkerne.

Afhængig af forholdene på lokaliteten og plantningens design, kan den store vildtplantning anlægges uden at benytte afmærkning af arealer med furer eller snor. Det vigtigste er

etablering af buske i de yderste rækker, at arterne i vildtplantningens kerne bliver plantet i grupper og at minimum 1/3 af arealet ikke plantes til.

Anvendelse af ammetræer

På udsatte lokaliteter kan man med fordel bruge ammetræer. Dette gælder både for levende hegn og vildtplantninger. Typiske ammetræer er rødæl og birk. De vokser relativt hurtigt og giver de øvrige buske og træer beskyttelse. Hvis du skal bruge ammetræer, skal hver 8. eller hver 10. plante være et ammetræ. På meget udsatte lokaliteter kan der med fordel plantes så hver 4. eller hver 5. plante er et ammetræ. Ammetræerne skal fældes så snart de øvrige planter er i god vækst. Hvis ammetræerne ikke fjernes rettidigt, vil de blivende buske og træer mistrives og i værste tilfælde gå ud.

Forberedelse af arealet

Plantningen får den bedste start på dyrket og pløjet jord. Dyrket og pløjet jord har en god næringstilstand og er som regel nogenlunde ren for græsser.

I stubjord kan du plante direkte i stubjorden uden forudgående jordbehandling. De øverste centimeter af stubjorden er gennem den forudgående vækstsæson blevet delvist rensat for spiringsdygtige frø. En pløjning kan betyde at antallet af spiringsdygtige frø i det øverste jordlag forøges. Hvis der er meget kvikgræs på arealet, kan der eventuelt foretages en sprøjtning med Roundup mindst 14 dage før plantning. I løbet af den første vækstsæsonen kræver stubjorden yderligere renholdelse.

Græsdækket jord kan med stor fordel pløjes. Pløjningen skal foretages i god tid før plantning. Jorden skal have lidt tid til at sætte sig. Pløjningen vil bringe spiringsdygtige frø op til overfladen. Sørg for at få renholdt rettidigt.

På lettere jorder med meget stærk græsdække kan en dybdepløjning være gavnlig. En dybdepløjning kræver specialmaskiner og er derfor relativt dyr. Især i forbindelse med vildtplantninger, hvor det ofte drejer

sig om små arealer. Inden der foretages dybdepløjning skal der tages kontakt til det lokale museum. Dybdepløjning er en stor trussel mod fortidsminder.

Anlæggelse af vildtplantninger på stærkt skrånende udyrkede arealer med græs og urter – arealer der ikke kan jordbehandles – kræver meget intensiv renholdelse efter plantning. Ved manglende renholdelse vil vildtplantningen i mange tilfælde klare sig dårligt på sådanne arealer. Arealer, der har været græsdækkede i flere år, kan være beskyttede enge eller overdrev og må derfor ikke tilplantes. Dette kan opklares ved en henvendelse til amtet.

En omhyggelig forberedelse af arealet har meget stor betydning for i hvor høj grad plantningen lykkes. En omhyggelig forberedelse giver planterne en god start, du har nemmere ved at renholde arealet, og du kan undgå en del problemer med musegnav. En omhyggelig forberedelse er en god investering!

Behandling af planterne

Behandlingen af planterne ved modtagelsen og under selve plantningen er meget vigtig for planternes overlevelse. Rødderne, der står for optagelsen af vand og næring, er kun ganske få celler tykke og tørrer derfor hurtigt ud. Blot et par sekunder i sol og vind kan svække plantens vitalitet i betydelig grad.

Modtagelsen af planterne

Du får planterne leveret i en 3-lags papirsæk. Hvis sækken holdes uåbnet, og stilles køligt og i skygge, kan planterne opbevares i sækken i 2-3 uger. Hvis du lukker sækken op ved leveringen for at kontrollere leverancen, skal du være opmærksom på, at lukke sækken korrekt. Det inderste lag lukkes først. Herefter skal du lukke det yderste lag oven over den inderste lukning. På den måde har du to uafhængige lukninger af sækken. Vandtabet fra planterne i sækken vil være minimalt. Du skal selvfølgelig undgå at lave huller i sækken. Hvis sækken går i stykker, eller hvis du først planter mere end 2-3 uger efter modtagelsen, skal planterne "slåes ind" ved, at der graves en rende i mindst et spadestiks dybde på et køligt og skyggefuldt sted. Plantebundterne åbnes, og planterne fordeles, så de alle kan få direkte

Planter i indslag i skygge bag hæk eller hegn

kontakt med jorden. Toppen af planterne skal helst pege skråt mod nord. Rødderne dækkes godt til med jord. Et stykke over rodhalsen dækkes med løsnat jord. Rodhalsen er stedet, hvortil plantens rod har været dækket med jord. Træd jorden til omkring planterne, uden at beskadige rødderne. Hvis du vander indslaget, sikrer du en god kontakt mellem rødder og jord. Du skal sikre dig, at du kan genkende de enkelte arter, når du skal til at plante.

Planterne skal behandles korrekt under plantningen

Planternes rødder tåler ikke at blive udsat for sol og tør vind. Plantningen foretages derfor bedst i fugtigt, overskyet og vindstille vejr. Plantningen foretages bedst i frostfrie perioder fra først i november til sidst i april. Under plantningsarbejdet skal planterne hele tiden beskyttes mod udtørring. Planterne opbevares og transporteres bedst i en fugtig lærredssæk, en plantekasse eller en spand med lidt fugtigt jord i bunden.

Planterne må ikke opbevares i vand. Vand vil skylle gavnlige lerpartikler og svampe af de fine rødder. Rødderne skal blot holdes fugtige. Planterne skal tages direkte fra sækken, plantekassen eller spanden og sættes direkte ned i plantehullet. Du må ikke lægge planterne ud i rækker for så bagefter at gå rundt og plante dem.

Hvordan du planter planterne

Alle plantens rødder skal ned i jorden. Det har tidligere været almindeligt at studse planternes rødder, hvis de var lange – men lad være med det. Nye undersøgelser viser, at plantens overlevelsessevne nedsættes markant, hvis rødderne studs. Brug hellere lidt mere tid på at lave et større plantehul og husk at alle rødderne skal ned i jorden – ellers går planten sandsynligvis ud.

De fleste foretager en såkaldt skrippeplantning. Det kan forgå med en almindelig spade. Du træder spaden lodret ned, med spadens ryg pegende væk fra dig. Herefter trækker du spaden og jorden lidt op mod dig selv. Ryggen af spaden skal lave en pæn lodret væg. Her sætter du planten ned. Sørg for at alle rødder ligger pænt ned i hullet. Planten sættes med rodhalsen 3-5 cm under jorden. Du løfter spaden op og

Korrekt plantemetode

„Timeglas“

træder jorden godt til omkring planten. Kontroller at planten sidder godt fast ved at trække forsigtigt i toppen af planten. Når du laver plantehullet, må du ikke vrikke med spaden, så du laver et timeglasformet hul. Så kan du ikke træde jorden ordentlig til omkring plantens rødder – der vil være luft omkring rødderne – og planten vil dø.

Opbevaring af planter i lærredssæk

Renholdelse af plantningen

Renholdelse af plantningen er utrolig vigtig. Jo bedre du holder den ren, jo bedre vil plantningen lykkes. Hvis du har gjort et godt forarbejde før plantningen foretages, bliver din fremtidige renholdelse af plantningen betydelig nemmere. Jo bedre plantningen holdes ren, jo kortere tid er renholdelsen også nødvendig. Renholdelsen er særlig vigtig de første 2-4 år af plantningens levetid, men varierer i øvrigt med lokalitet, klimaforhold, jordbundstype, planteart og planternes risiko for skader forårsaget af hjortevildt, harer og mus.

Det er meget vigtigt, at du har valgt din renholdelsesmetode, inden du designer og anlægger din vildt-plantning.

Af hensyn til planternes overlevelse er det særligt vigtigt at holde plantningen fri for græs. Forekomster af urter har mindre betydning for planternes overlevelse.

Renholdelse ved jordbearbejdning

Du kan med fordel renholde din plantning ved jordbearbejdning. Jordbearbejdningen skal foretages så ofte, at der ikke dannes store græstotter eller et tæt dække af græs. I modsat fald bliver jord-

Renholdelse med traktor og harve

bearbejdningen besværlig og uden tilstrækkelig god virkning. Det er meget vigtigt, at ukrudtet i plantningen ikke er blevet for kraftigt. Hvor tit plantningen skal jordbearbejdes afhænger meget af nedbøren og temperaturforholdene i vækstperioden. Du skal minimum påregne at skulle jordbearbejde 2-3 gange i vækstsæsonen.

Små plantninger kan du renholde med en hakke eller en kultivator.

En anden metode er at fræse jorden mellem planterne med en almindelig havefræser.

Hvis du har en lille traktor og en gammel harve til rådighed, kan du harve arealet. Du piller en eller to tænder af midt på harven, således at du med traktoren kan køre midt henover planterækken. De tilbageværende tænder indstilles så de behandler jorden på begge sider af rækken. For ikke at beskadige

Slåning af ukrudt med le

planterne skal mellemrummet uden tænder – midt på harven – være ca. 30 cm. Afhængig af planternes vækst vil du, uden at skade planterne, kunne renholde plantningen i et par år. En gammel harve med gåsefodstænder er fortrinlig til formålet. For begge metoder gælder, at jorden minimum skal behandles en gang i hver retning i række-mellemrummet. Ved renholdelse med traktor betyder det, at du skal køre hen over hver række en gang.

En sæk bundet på fronten af traktoren og på forkanten af harven vil beskytte planterne mod beskadigelser.

Renholdelse ved jordbehandling har den fordel, at der sjældent vil optræde mus i plantningen. Jordbehandling kan også være til fordel for hønsfugle. Den blotlagte jord er fremragende som bale- og tørreplads. Til gavn for hønsfuglene vil der i et vist omfang også komme

enårige urter på arealet. De kan betragtes som naturens egne vildtplanter.

Ulempen ved fræsning og harvning er, at der i selve planterækken vil komme en stribe græs og højere urter. Hvis du renholder tit og ofte – som man skal – vil en tur med hakkejernet eller en kultivator hurtigt kunne klare dette problem.

Renholdelse ved slåning

En anden mulighed er renholdelse ved slåning. Hvis du bruger en kratrydder, skal du være meget forsigtig med ikke at beskadige planterne. Hvad enten du bruger klinge eller snørehoved kan kratrydderen være svær at styre.

En anden god metode til slåning er brug af le. Med den rigtige metode kan du slå præcis ind til planten og samtidig få det afslåede materiale til at ligge i en stribe mellem rækkerne. Det afslåede materiale vil i nogen grad hæmme græsvæksten. Der skal anvendes en le med et kort blad. Leen skal absolut være skarp. Du må regne med at skulle slå arealet 3- 4 gange i vækstsæsonen. Hvis græs og urter bliver højere end planterne bliver slåningen meget besværlig. Sidste slåning skal foretages i begyndelsen af oktober.

Selvom en plante ser lidt tør ud i de overjordiske dele, skal du ikke slå den omkuld. Hvis der er liv i roden vil der ofte komme nye skud fra roden. Den tørre stab vil hjælpe dig til at erkende planten, så du ikke slår de nye skud af.

Renholdelse ved andre metoder

Du kan udlægge planteplader omkring de enkelte planter. Plantepladerne skal mindst dække 1 m² omkring planten, ellers har pladen begrænset virkning. Plantepladerne skal helst udlægges på bar jord uden vegetation. Du skal jævnligt kontrollere planterne for musegnav. Du kan risikere, at mus gnaver barken af den del af stammen/planten, der ligger under plantepladen.

Renholdelse ved sprøjtning frarådes. Sprøjtning bør være en undtagelse i vildtplantninger. Et hensyn til vildtet må være kendetegnende for vildtplantningen allerede fra tidspunktet for etableringen af plantningen. Kemisk ren jord er en unaturlig tilstand og er ikke til gavn for vildtet. Afskærmt sprøjtning rundt om den enkelte plante med Round-up i en meget lav dosering kan dog være en løsning.

Der er meget sparsomme erfaringer omkring anvendelse af dækafgrøder i vildtplantninger. Anvendelse af dækafgrøder kan derfor ikke umiddelbart anbefales.

Problemer med vildtbid

Problemer med vildtbid koncentrerer sig om skader forårsaget af mus, hare og hjortevildt. Størrelsen på problemerne afhænger af bl.a. renholdelse (særligt mht. musegnav), hvilke arter træer og buske der plantes, vildttætheden og i hvilket omfang man forsøger at hindre vildtbid.

Vildtbid vil holde plantningen tilbage. Planternes vækst og vitalitet forringes. Det betyder, at planterne konkurrerer dårligere imod græsset, hvorfor der vil komme mere græs i plantningen. Mere græs betyder mere musegnav, mindre vand og næring til planterne og problemer med forårsfrost på udsatte lokaliteter. Medmindre der gøres en aktiv indsats omkring renholdelse, vil plantningen komme ind i en stadig dårlige udvikling.

Hvor meget man vil gøre for at mindske vildtbid skal vurderes i forhold til skadeniveauet. En vildt-plantning behøver ikke lykkes 100% med hensyn til plantevitalitet og planteoverlevelse. Hvis f.eks. 10% af planterne bliver bidt af hjortevildt, kan det næppe betale sig at hegne plantningen.

Mus

Musegnav kan forekomme hele året. De største skader ses dog fra august til maj. I perioder med snelæg er der en særlig stor risiko for skader. Musene (markmus) gnaver barken af stammen fra jordoverfladen og 5-10 cm op, hvorved planten "ringes". Plantens evne til at transportere vand, næring og sukkerstoffer reduceres eller forsvinder. Afhængig af hvor voldsom musegnavet er, vil planten mistrives eller gå ud. Nogle arter evner at danne nye skud fra den nederste del af stammen eller fra roden. De største skader ved musegnav ses oftest på nye plantninger, men kan i særlige tilfælde også forekomme på 10 år gamle plantninger.

Der er en klar sammenhæng mellem græs i plantningen og musegnav. Jo mere græs – jo mere musegnav. Jo mindre græs, jo mindre musegnav. Dette skyldes, at de største bestandstætheder hos mus finder i områder med græspels. En renholdelse for græs vil indirekte formindske problemerne med musegnav.

På visse lokaliteter – særligt i let fugtige områder med mosejord – kan der optræde problemer med mosegrise (vandrotter). Mosegrisene fouragere på planternes rødder. De

Musegnav

kan gnave alle rødder af selv ret store planter. Det kan erkendes ved at planten står løst i jorden. Hvis planten rykkes op, vil man nogle gange kunne se, at den øverste tilbageværende del af roden er spidset nærmest som en blyant. Mosegrise kan fanges i muldvarpesakse.

Harer

Harer kan skade plantningen ved at bide toppen af planterne. Tit ser man toppen ligge tilbage ved siden af planten. Problemer med harer er størst fra 0 til 2 år efter plantningen. I nogle tilfælde kan harer gnave barken af ældre planterne. Problemer med harer vil ofte være meget lokalt. Et lavt haretæt hegn vil ofte være den eneste brugbare løsning på problemet.

Hjortevildt

Hjortevildt kan skade vildtplantningen ved at æde top- og sideskud. Hjortevildtet foretrækker visse arter frem for andre. Efter mus er råvildt den vildtart der gør størst skade på vildtplantningen. Råbukkenes fejning kan i nogle tilfælde gå hårdt ud over planterne.

Bidskader af hjortevildt kan i et vist omfang undgås ved at smøre planternes topskud med godkendte vildtbidemidler. Det er midler der virker afskrækkende gennem en skarp smag. Midlerne skal påføres planterne inden vinter. I det fleste tilfælde skal smøringen gentages en eller flere gange gennem vinterhalvåret. Det kan være vanskeligt at smøre buskene tilstrækkeligt effektivt.

Man kan også forhindre bidskader af hjortevildt ved at opsætte et vildt-hegn. Man kan vende hegnet med de største masker nederst. Så kan fasaner – der jo går og løber mere end de flyver – uhindret gå ud og ind af vildtplantningen.

Endvidere findes der vækstrør og topskudsbeskytterer. Disse midler er dårligt egnede til buske, men kan anvendes på indblandede træer som eg, lind, ask og fuglekirsebær.

Råvildtbid

Harebid

Pleje af vildtplantninger

Med årene kan din vildtplantning blive for mørk og tæt i forhold til vildtets krav. Bundlæen vil måske også forsvinde. Det er meget vigtigt at du ved jævnlig pleje fastholder vildtplantningen i en vildtvenlig tilstand. Vildtplantningen skal have masser af bundlæ og lysninger skal bevares.

Ved brug af en almindelig grensaks vil du kunne holde buskene i en lav, tæt og vildtvenlig tilstand. Klip toppene af i ca. 1,5 meters højde, så vil buskene kvittere ved at blive tættere i bunden.

En række buskarter vil du kunne forynge ved nedskæring ca. 10-15 cm over jorden. Der vil så komme nye skud fra stubbene. Hold buskene unge ved jævnligt (hver 5.-10.-15 år – afhængig af væksten) at nedskære 10-15 meter af buskene hist og her. Så undgår du en pludselig og voldsom ændring/forringelse af din vildtplantning. Det samme gælder for kernen i din vildtplantning, såfremt du også har brugt buske i kernen.

Ved foryngelse af kernen er det en fordel at have plantet arterne i små grupper. Så kan du foretage en foryngelse ved nedskæring uden at risikere overgroning og overskygning fra planterne på de tilstødende områder af vildtplantningen. Foryngelse ved nyplantning bør også ske i grupper.

En række arter af større buske og små træer kan forynges ved "halvfældning". Stammen skæres halvt igennem 50-100 cm over jorden. I fællederetningen skal stammen stadig have ubrudt bark og kontakt til stubben. Den fældede top vil hermed

Halvfældning

stadig være i vækst og give masser af skjul ved jordoverfladen. Fra selve stubben vil der endvidere dannes nye skud, der med tiden vil danne en ny top på busken.

Egentlige træer skal udtyndes, så der kan komme noget lys til jorden og buskene under træerne.

En kerneplantning af nåletræer forynges kun ved nyplantning. Så snart nåletræernes sidegrene er ved at gro sammen, skal du foretage en

tynding. Du skal påregne at fjerne ca. halvdelen af træerne. Du kan tynde den ene halvdel et år, for så nogle år senere at tynde den anden halvdel. Hvis nåletræerne er blevet åbne i bunden, er der kun et at gøre. Fæld den ene halvdel af nåletræplantningen og plant nye planter. Når denne halvdel er kommet godt i gang, fælder du den anden halvdel af nåletræplantningen og planter nyt her.

Du kan også foretage en topkapning af nåletræerne i 1,5-2 m højde. Dette skal gøres endnu mens træerne har grønne grene ved jorden. Du må påregne at skulle gentage topkapninger hvert eller hvert andet år, idet den øverste grenkrans vil forsøge at danne 3-4 nye toppe.

Tynding af hegn, nogle træer og buske „halvfældes“

Lidt om braklægning

EU's regler om udtagning af landbrugsarealer (braklægningsordningen) rummer en række muligheder for vildtvenlig drift. Desværre udnyttes disse muligheder kun i mindre grad. En større udnyttelse af mulighederne i braklægningsordningen vil i særlig grad kunne give vildtbestandene et løft. For jagtbare arter gælder dette især agerhøns, fasaner og harer.

Allerede ved udlægningen af ens brakarealer kan man tænke på vildtet. Brakarealer i markskel, langs skovkanter, levende hegn og vådområder har størst værdi, og i stedet for at braklægge hele marker vil det være langt bedre at sprede brakarealerne ud.

Et brakareal på 300 x 200 meter (6 ha.) har en randzone på 1000 meter. Hvis vildtet opholder sig 50 meter på begge sider af randen er der 10 ha til rådighed for vildtet.

Hvis brakarealet i stedet bliver fordelt i 20 meter brede brakstriber over hele ejendommen, som reglerne giver mulighed for, vil der være en rand på 3000 meter. Vildtet vil i dette tilfælde have hele 36 ha til rådighed.

Vildtstriber i brakmark

Man kan også bruge 20 meter brakstriber til at splitte meget store marker op i mindre marker eller udjævne skæve hjørner i en mark. Hvis sådanne brakstriber udlægges med spildfrø og/eller kombineres med isåning af vildtvenlige arter, vildtstriber, slåede striber, sprøjtefri randzoner m.m forøges ikke alene det areal vildtet kan benyttes, der vil også være mere føde på arealet, hvilket giver grundlag for tættere bestande.

Reglerne for især landbrugets støtteordninger ændres hyppigt og de kan være svære at forstå. Kontakt derfor altid en landbrugskonsulent for at få afklaret, om den påtænkte udnyttelse af mulighederne i braklægningsordningerne er i strid med reglerne.

Yderligere råd og vejledning

Råd og vejledning om terrænpleje vil kunne fås hos vildtkonsulenten på det lokale statsskovdistrikt. På nogle statsskovdistrikter er der etableret demonstrationsplantninger, hvor du kan få et indtryk af træernes og buskenes udseende og vækst. Enkelte steder vil du også kunne få

erfaringer om design af vildtplantninger.

Du kan også søge oplysninger i en række fagbøger om jagt. I mange af fagbøgerne er der afsnit om vildt- og terrænpleje.

Vildtkonsulenternes adresser og telefonnumre:

Bornholms Statsskovdistrikt

Rømersdal, Ekkodalsvej 2,
3720 Åkirkeby, tlf. 56 97 40 06.

Vildtkonsulent Tommy Hansen
Tlf. på bopæl 56 97 43 56.

Buderupholm Statsskovdistrikt

Moskovgård, Møldrupsvej 26,
9520 Skørping, Tlf. 98 39 10 14.

Vildtkonsulent Ivar Høst

Falster Statsskovdistrikt

Egehus, Hannenovej 22, Tingsted,
4800 Nykøbing F., Tlf. 54 43 90 13.

Vildtkonsulent Finn Jensen

Feldborg Statsskovdistrikt

Feldborggård, Bjørnkærvej 18,
7540 Haderup, tlf. 97 45 41 88.

Vildtkonsulent Steen Fjederholt

Fussingø Statsskovdistrikt

Tingtofte, Vasevej 7, 8900 Randers,
Tlf. 86 45 45 00.

Vildtkonsulent Per Leth Sørensen

Fyns Statsskovdistrikt

Sollerup, Sollerupvej 22, Korinth,
5600 Fåborg, Tlf. 62 65 17 77.

Vildtkonsulent Lars Erlandsen Brun
Træffes bedst hverdage kl. 8.30-9.30,

Gråsten Statsskovdistrikt

Egene, Felstedvej 14, 6300 Gråsten,
Tlf. 74 65 14 64.

Vildtkonsulent Leo Vindahl Olsen
Tlf. på bopæl 74 45 82 11

Haderslev Statsskovdistrikt

Ulfshus, Christiansfeldvej 69,
6100 Haderslev, Tlf. 74 52 21 05.

Vildtkonsulent Bent Junker-Hansen

Hanherred Statsskovdistrikt

Langdal, Ejstrupvej 24, Tranum,
9460 Brovst, Tlf. 98 23 54 22.

Vildtkonsulent Mogens Sonne Hansen

Jægersborg Statsskovdistrikt

Boveskovgård, Dyrehaven 6,
2930 Klampenborg, Tlf. 39 97 39 00.

Vildtkonsulent Sven Norup Jacobsen

Klosterhedens Statsskovdistrikt

Sønderby, Gl. Landevej 35, Fabjerg,
7620 Lemvig, Tlf. 97 81 00 33.

Vildtkonsulent Anders Hersø Pedersen

Kronborg Statsskovdistrikt

Julebækshøj, Bøssemagergade 81,
3150 Hellebæk, Tlf. 49 70 90 90.

Vildtkonsulent Peter Søland
Tlf. på bopæl 45 86 02 87

Københavns Statsskovdistrikt

Syvstjernen, Fægdyden 1, 3500 Værløse,
Tlf. 44 35 00 35.

Vildtkonsulent Jens Juelstorp
Træffes bedst tirsdag og onsdag
kl. 9-12

Lindet Statsskovdistrikt

Lindetskovgård, Skovridervej 1,
6510 Gram, Tlf. 74 82 61 05.

Vildtkonsulent Jeppe Ebdrup

Nordjyllands Statsskovdistrikt

Byfogedgården, Sct. Laurentiivej 148-
150, 9990 Skagen, Tlf. 98 44 19 11.

Vildtkonsulent Peter Have

Odsherred Statsskovdistrikt

Mantzshøj, Ulkerupvej 1,
4500 Nykøbing Sj., Tlf. 59 32 80 16.

Vildtkonsulent Hans Henrik Erhardi

Oxbøl Statsskovdistrikt

Ålholt, Ålholtvej 1, 6840 Oksbøl,
Tlf. 76 54 10 20.

Vildtkonsulent Ole Daugaard-Petersen

Palsgård Statsskovdistrikt

Vester Palsgård, Palsgårdvej 9,
7362 Hampen, Tlf. 75 77 10 24.

Vildtkonsulent Niels Faddersbøll

Randbøl Statsskovdistrikt

Gjøddinggård, Førstballevej 2,
7183 Randbøl, Tlf. 75 88 31 99.

Vildtkonsulent Peter Bjerremand

Silkeborg Statsskovdistrikt

Vejlbo, Vejlsøvej 12, 8600 Silkeborg,
Tlf. 86 82 08 44.

Vildtkonsulent Jes Kramer

Thy Statsskovdistrikt

Søholt, Søholtvej 6, 7700 Thisted,
Tlf. 97 97 70 88.

Vildtkonsulent Anton Linnet

Tisvilde Statsskovdistrikt

Arresødal, Arresødalvej 79,
3300 Frederiksværk, Tlf. 47 72 00 50.

Vildtkonsulent Niels Worm

Ulborg Statsskovdistrikt

Ulborggård, Paradisvej 4, 6990 Ulfborg,
Tlf. 97 49 14 00

Vildtkonsulent Jens Henrik Jakobsen
Tlf. på bopæl 97 49 50 31

Aabenraa Statsskovdistrikt

Vesterlund, Skinderbro 31,
6200 Aabenraa, Tlf. 74 62 31 82.

Vildtkonsulent Klaus Sloth

*Statsskovdistrikternes kontorer
er normalt åbne alle hverdage
fra kl. 9.00 til kl. 15.00.*

Miljøministeriets vildtplantningsordning har eksisteret siden 1934.

Den administreres af Skov- og Naturstyrelsen.

Der bruges ca. 4 mill. kr. på ordningen og pengene tages fra jagttegsmidlerne – og det betyder at der årligt plantes 1 mill. planter af de 2500 ansøgere.

Én undersøgelse, foretaget af Forskningscenteret for Skov og Landskab, har vist, at brugerne selv køber et tilsvarende antal planter – det vil sige, at der hvert år tilplantes 4-500 ha til gavn for vildtet samt den øvrige flora og fauna.

Undersøgelsen viste også, at brugerne i mange tilfælde kunne have god brug af en vejledning i anlæg og vedligeholdelse af disse vildtplantninger – derfor dette hæfte!